

Asia: VN/4271/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kirjanpitolain, kaupparekisterilain ja tilintarkastuslain muuttamisesta (tilinpäätösraportoinnin digitalisointi)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto hallituksen esityksestä laeiksi kirjanpitolain, kaupparekisterilain ja tilintarkastuslain muuttamisesta

Lausunnonantaja: XBRL Suomi

XBRL Suomi kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta kirjanpitolain, kaupparekisterilain ja tilintarkastuslain muuttamisesta. XBRL Suomi suhtautuu esitykseen kokonaisuutena erittäin myönteisesti ja pitää sitä merkittävänä ja ajankohtaisena askeleena suomalaisen talousraportoinnin digitalisaatiossa.

XBRL Suomi on sekä julkis-, että yksityisten toimijoiden muodostama konsortio, joka toimii XBRL International-organisaation alaisuudessa.

Yleisarvio

Esitys tukee vahvasti EU-säätelyn tavoitteita, Suomen digitalisaatiostrategiaa sekä pitkään valmisteltua kansallista kehitystyötä, jossa taloudellisen tiedon koneluettavuus, laatu ja uudelleenkäytettävyys ovat keskiössä. Rakenteiseen, standardoituun digitilinpäätökseen siirtyminen parantaa olennaisesti taloustiedon hyödynnettävyyttä yrityksille, viranomaisille, rahoitusmarkkinoille ja muille sidosryhmille.

XBRL Suomi pitää erityisen tärkeänä sitä, että esityksessä nojataan kansainvälisesti vakiintuneisiin XBRL-standardeihin ja iXBRL-teknologiaan. Tämä varmistaa yhteentoimivuuden, pitkäjänteisen

kehityspolun sekä sen, että suomalaiset ratkaisut ovat linjassa EU:n ja kansainvälisen raportointi-infrastruktuurin kanssa.

Soveltamisala

Esityksessä ehdotettu digitaalisen tilinpäätöksen soveltamisala on lähtökohtaisesti perusteltu ja hyväksyttävä. On johdonmukaista, että velvoite kohdistetaan ensivaiheessa osakeyhtiöihin sekä niihin henkilöyhtiöihin, joiden vastuunalaisina yhtiömiehinä ovat osakeyhtiöt. Rajaus vastaa yhtiöoikeusdirektiivin vähimmäisvaatimuksia ja mahdollistaa hallitun ja vaiheittaisen käyttöönoton ottaen huomioon yrityskentän heterogeenisuuden sekä ohjelmisto- ja viranomaisvalmiudet.

Samalla katsomme kuitenkin, että jatkokehityksen näkökulmasta soveltamisalaa olisi tarkoituksenmukaista tarkastella uudelleen ja laajentaa vaiheittain. Erityisesti seuraavat toimijaryhmät olisi perusteltua ottaa mukaan myöhemmässä vaiheessa: osuuskunnat, säätiöt ja luotto- ja vakuutuslaitokset.

Soveltamisalan laajentaminen edellä mainittuihin toimijaryhmiin tukisi esityksen keskeisiä tavoitteita: taloudellisen tiedon vertailtavuutta, uudelleenkäytettävyyttä ja ekosysteemimäistä tiedon liikkuvuutta viranomaisten, markkinatoimijoiden ja muiden sidosryhmien välillä. Laajentaminen olisi luontevaa toteuttaa erillisellä valmistelulla ja riittävillä siirtymäajoilla, jotta toimijakohtaiset erityispiirteet voidaan huomioida.

Vaikutukset tiedon laatuun ja hyödynnettävyyteen

Rakenteinen digitilinpäätös parantaa merkittävästi tilinpäätöstiedon laatua, vertailtavuutta ja automaattista käsiteltävyyttä. Mahdollisuus validoida tietoja koneellisesti vähentää virheitä, puutteita ja väärinkäsityksiä jo ilmoitusvaiheessa. Tämä tukee sekä rekisteriviranomaisen valvontatehtävää että tietojen jatkokäyttöä esimerkiksi verotuksessa, tilastoinnissa, analytiikassa ja rahoituspäätöksissä.

XBRL Suomi pitää tärkeänä, että direktiivin edellyttämät erikseen merkittävät tiedot (kuten konsernirakenne ja henkilöstömäärä) tuodaan myös XBRL-muotoiseen raportointiin. On myös hyvä kehitysaskel luopua tilinpäätösten ilmoittamisesta Verohallinnon kautta, sillä tämä on aiemmin tunnetusti tuonut haasteita tilinpäätöksien laatuun.

XBRL Suomi on toteuttanut kaksi tietojen hyödyntämisen kokeilua. Ensimmäisen kokeilun avulla todennettiin yksittäisten XBRL-tilinpäätösten automatisoitu hyödyntäminen ja jatkokokeilu taas tilinpäätösten massahyödyntämisen nyt kun tietoja on saatavana avoimen rajapinnan kautta. Kokeilut osoittavat, että rakenteiset tilinpäätökset todella mahdollistavat tietojen automaattisen hyödyntämisen jopa ilmaistyyökalujen avulla ja se on mahdollista ilman erillistä XBRL-osaamista.

Digitilinpäätöksen asema

Kohdassa 4.1. Keskeiset ehdotukset sanotaan: ”Yhtiöoikeusdirektiivin mukaisesti esityksessä ehdotetaan digitaalisuus ensinnäkin osakeyhtiön tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen yksinomaiseksi laatimismuodoksi.”. Kuitenkin kohdassa 9 § todetaan seuraavasti:

”Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen rekisteröinti

[1 mom.] Digiyrityksen on ilmoitettava digitaalisessa muodossa laadittu tilinpäätöksensä ja toimintakertomuksensa rekisteröitäviksi Patentti- ja rekisterihallitukselle. Jäljennös fyysisinä asiakirjoina laaditusta tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta on ilmoitettava rekisteröitäväksi,.”. Edellä olevat otteet ovat ristiriidassa keskenään ja XBRL Suomen näkökulma on, että digitilinpäätöksille tulisi saada virallisen tilinpäätöksen asema pian, sillä paperiset tai PDF-muodossa olevat kopiot eivät palvele ketään, vaan mahdollistavat sekaannuksia.

Keskeinen asia virallisen tilinpäätöksen aseman saavuttamiseksi digitilinpäätöksille on sähköiset allekirjoitukset. Teknologia on olemassa, mutta julkishallinnon tulisi ohjata prosessia teknologian ja varmenteiden käyttöönnotossa. Tähän kaikkeen esitetty siirtymäaika ei mielestämme ole riittävä, mutta käyttöönoton voisi tehdä porrastetusti lähivuosina.

Patentti- ja rekisterihallituksen määräysvalta

Esityksessä Patentti- ja rekisterihallitukselle (PRH) annettava rooli digitaalisten tilinpäätösasiakirjojen teknisten menettelyjen, taksonomioiden ja merkintöjen (PRH-tunnisteiden) määrittelijänä on lähtökohtaisesti perusteltu. PRH toimii kansallisena rekisteriviranomaisena, ja sen tehtävänä on varmistaa rekisteriin toimitettavan aineiston tekninen yhdenmukaisuus, käytettävyys ja yhteentoimivuus sekä kansallisesti että EU-tasolla.

Katsomme kuitenkin, että PRH:n määräysvallan reunaehdot tulisi määritellä sääntelyssä nykyistä täsmällisemmin. Selkeämpi rajausta vähentäisi tulkintaepävarmuutta sekä yritysten että ohjelmistotoimittajien näkökulmasta tilanteissa, joissa PRH:n antamat tekniset määräykset kehittyvät tai muuttuvat ajan myötä.

Lisäksi pidämme tärkeänä, että PRH:n oikeus hylätä rekisteröitäväksi toimitettu digitaalinen tilinpäätös määritellään nimenomaisesti. Mikäli tilinpäätös ei läpäise automaattista validointia esimerkiksi rakenteen, pakollisten merkintöjen tai loogisten tarkistusten osalta, PRH:lla tulisi olla selkeä toimivalta jättää aineisto rekisteröimättä. Samalla sääntelyssä tulisi edellyttää, että:

- hylkäyksen perusteet ovat läpinäkyviä ja ennalta määriteltyjä
- kirjanpitovelvolliselle annetaan tieto virheistä ja mahdollisuus korjata aineisto
- hylkäys kohdistuu tekniseen ja rakenteelliseen vaatimustenmukaisuuteen, ei tilinpäätöksen sisällölliseen oikeellisuuteen

Tällainen menettely tukisi esityksen keskeisiä tavoitteita tilinpäätösaineiston laadun parantamisesta, automaattisen jatkokäytön mahdollistamisesta sekä viranomaisten valvontatyön tehostamisesta.

Ilman nimenomaista hylkäysoikeutta on olemassa riski, että rekisteriin päätyy puutteellisia tai teknisesti virheellisiä digitaalisia tilinpäätöksiä, mikä heikentäisi koko järjestelmän luotettavuutta.

Vaikutukset PRH:n toimintaan

XBRL-muotoinen raportointi on monille yrityksille uusi asia, ja on siten ennakoitavissa, että asiasta tulee kohtalaisesti kysymyksiä PRH:n suuntaan. Oletettavasti sähköisten taloushallintojärjestelmien käyttäjät suoriutuvat siirtymästä hyvin, sillä näiltä yrityksiltä ei tarvita juuri toimenpiteitä, kun järjestelmä hoitaa tilinpäätöksen tuottamisen PRH-merkein.

Suuret yritykset ja erillisten XBRL-tägäysohjelmistojen tuottajat taasen saattavat tarvita tukea kansallisen taksonomian käyttöönotossa ja niin ikään muunninta käyttävät hyvin pienet yritykset saattavat tarvita tukea. Nämä yritykset ovat oletettavasti myös rajoittuneempia digitaalisten palveluiden käytössä ylipäättään. Olisi hyvä jos lisääntyneeseen asiakastuen tarpeeseen olisi varauduttu riittävän henkilöstö- ja taloudellisin resurssein jo ennen lain voimaantuloa.

Nykyisin valtaosa tilinpäätöksistä raportoidaan veroilmoituksen liitteenä. Kun tämä mahdollisuus poistuu, on oletettavaa, että tilinpäätöksiä jätetään raportoimatta entistä enemmän. On hyvä varautua myös lisäämään resursseja puuttuvien tilinpäätösten karhuamiseen.

Vaikutukset tilintarkastajille

XBRL Suomi pitää hyvänä ehdotuksena tuoda digitaalisuutta myös tilintarkastuskertomukseen ja toivottavasti aikanaan myös itse kirjanpitoaineistoon, jonka pohjalta tarkastus suoritetaan. Tilintarkastuskertomusten sisältämä informaatio on tärkeää monille sidosryhmille ja siksi on järkevää tuoda tämä myös XBRL-muotoisen raportoinnin piiriin.

XBRL Suomi on ollut mukana pilotoimassa rakenteisen tilintarkastuskertomuksen käyttöönottoa ja sen tulokset olivat kannustavia. Meneillään on myös kansainvälistä kehitystyötä tällä saralla, joten olisi hyvä ottaa käyttöön kansainvälisiä määrittelyjä ja taksonomioita, mikäli mahdollista. On hyvä tiedostaa, että tilintarkastuskertomus tulee myös allekirjoittaa, joten sähköisten allekirjoitusten käyttöönotto olisi myös tässä yhteydessä tarpeellista.

Ehdotuksessa on myös maininta, että tilintarkastajan on tehtävä digitilinpäätökseen digitaalinen tilinpäätösmerkintä. Olisi hyvä täsmentää, mitä tämä konkreettisesti tarkoittaa miten tässä tulee menetellä. XBRL Suomi kannattaa myös kansallisen taksonomian mukaisesti merkittyjen tietojen tarkastusta osana tilintarkastusprosessia. Tähän tarvittaneen tosin hieman pidempi siirtymäaika, kuin mitä nyt on esitetty.

Ohjelmistot, käyttöönotto ja muunninpalvelu

Esityksen lähtökohta, jossa pääasiallisena toteutuskanavana ovat taloushallinnon ohjelmistot ja rajapinnat, on oikea. Voidaan ajatella, että tällä myös ohjataan lisää yrityksiä sähköisten

taloushallinnon järjestelmien piiriin, mikä edelleen tehostaa yritysten toimintaa ja prosesseja esimerkiksi tilintarkastuksen, verotarkastuksen ja mahdollisten muiden selvitystilanteiden osalta. XBRL Suomi pitää hyvänä ratkaisuna myös sitä, että kaikkein pienimmille yrityksille tarjotaan maksuton muunninpalvelu siirtymävaiheen tueksi.

Samalla XBRL Suomi korostaa, että taksonomioiden, teknisten määrittelyjen ja ohjeistuksen riittävän aikainen julkaisu on keskeistä ohjelmistotoimittajien ja raportointivelvollisten sujuvan valmistautumisen kannalta. Ennakoitavuus ja avoin vuoropuhelu sidosryhmien kanssa vähentävät käyttöönoton kustannuksia ja riskejä. Annettu siirtymäaika koetaan riittäväksi, sillä asiaa on pidetty jo esillä kauan ja tehtyjen kokeilujen ja pilottien myötä tiedetään, että käyttöönotto taloushallinnon järjestelmien yhteydessä on kohtuullisen työmäärän rajoissa. Valtaosa pienyrityksistä on tällaisten taloushallinnon järjestelmien käyttäjiä ja heille raportointi voidaan näin automatisoida lähes täysin. Tämän lisäksi esimerkiksi listayhtiöillä on jo nykyisin kyvykyys XBRL-raportointiin ESEF-sääntelyn myötä.

Pieni varautuneisuus on hyvä tiedostaa sellaisten suurempien yritysten osalta, jotka eivät ole nykyisen ESEF-raportoinnin piirissä ja jotka käyttävät ulkomaisia ohjelmistoja taloushallinnossa. Näiden yritysten tulee todennäköisesti hankkia erillinen raportointisovellus (ns. tägäysohjelmisto) sekä opetella kansallisen taksonomian käyttö ohjelmistossa. Suomen kansallinen taksonomia lienee uusi myös monille ulkomaalaisille ohjelmistotoimittajille, joten sen käyttöönotto ohjelmistoihin saattaa myös vaatia hieman aikaa.

Kansainvälinen käytäntö on, että vakiintuneessa raportoinnissa taksonomiapäivitykset tulee julkaista toimijoiden saataville puoli vuotta ennen niiden varsinaista käyttöönottoa (raportointihetki). Tämä on yleisesti riittävänä koettu aika uuden taksonomiaversion käyttöönottoon raportoinnissa. On hyvä todeta, että varsinainen raportoitava sisältö määrätään laeissa ja asetuksissa ja XBRL-taksonomia vain heijastaa näitä määrittelyjä eikä tuo siten mitään uutta tietosisältöä raportointiin, mikä olisi pitänyt tilikauden aikana erityisesti huomioida.

Jatkokehitys ja tulevaisuuden näkymät

XBRL Suomi näkee digitilinpäätöksen käyttöönoton perustana laajemmalle kehitykselle kohti tapahtumapohjaisempaa, ajantasaisempaa ja uudelleenkäytettävää taloustietoa.

Jatkokehitysehdotuksena siirtymä sähköisiin allekirjoituksiin, joita käytetyt määritykset jo tukevat. Näin saataisiin vahvistettua asemaa digitilinpäätöksestä virallisena tilinpäätökseksi. Tähän liittyen olisi tärkeää saada PRH-tunnisteiden tarkastus osaksi tilintarkastusprosessia, jotta saavutettaisiin yhä parempi tiedonluotettavuus.

XBRL Suomi on valmis tukemaan viranomaisia ja muita sidosryhmiä taksonomioiden, merkintäkäytäntöjen ja parhaiden käytäntöjen kehittämisessä sekä kansallisesti, että kansainvälisesti.

Koskentalo Elina
XBRL Suomi